

**TURLI DAVLATLAR TAJRIBASIDA 4K KO‘NIKMALARINI
RIVOJLANTIRISH***Solijonova Kumush Erkin qizi**KIUT Namangan filiali**Boshlang‘ich ta‘lim yo‘nalishi talabasi*

Annotatsiya. Mazkur maqolada zamonaviy ta‘lim tizimining muhim yo‘nalishlaridan biri hisoblangan 4K ko‘nikmalari — kritik fikrlash, kreativlik, kommunikatsiya va kollaboratsiyani rivojlantirish masalalari yoritilgan. Turli davlatlar, jumladan AQSh, Finlyandiya, Janubiy Koreya, Singapur va Yevropa mamlakatlari tajribasi tahlil qilinib, ushbu ko‘nikmalarni shakllantirishning samarali usullari ko‘rib chiqilgan. Shuningdek, O‘zbekistonda ta‘lim tizimini modernizatsiya qilish jarayonida 4K ko‘nikmalarini rivojlantirish bo‘yicha olib borilayotgan islohotlar ham yoritilgan. Tadqiqot natijalari asosida ta‘lim jarayoniga innovatsion yondashuvlarni joriy etishning ahamiyati asoslab berilgan.

Tayanch so‘zlar: *4K ko‘nikmalari, kritik fikrlash, kreativlik, kommunikatsiya, kollaboratsiya, ta‘lim tizimi, innovatsion yondashuv, xalqaro tajriba, kompetensiyaviy yondashuv, loyiha asosida o‘qitish, interfaol metodlar, zamonaviy ta‘lim.*

KIRISH

Bugungi globallashuv davrida ta‘lim tizimi oldida turgan asosiy vazifalardan biri – o‘quvchilarda zamonaviy ko‘nikmalarni shakllantirishdir. Shu jumladan, 4K ko‘nikmalari (kritik fikrlash, kreativlik, kommunikatsiya va kollaboratsiya) XXI asr ta‘limining asosiy ustunlaridan biri hisoblanadi. Mazkur maqolada turli davlatlar tajribasida ushbu ko‘nikmalarni rivojlantirish mexanizmlari, yondashuvlari va natijalari tahlil qilinadi. 4K ko‘nikmalari nafaqat akademik muvaffaqiyat, balki shaxsning ijtimoiy hayotda muvaffaqiyatli bo‘lishi uchun ham muhimdir. Shu sababli rivojlangan davlatlar ta‘lim tizimida bu ko‘nikmalarni shakllantirishga alohida e‘tibor qaratilmoqda.

Bugungi globallashuv davrida ta‘lim tizimi oldida turgan asosiy vazifalardan biri – o‘quvchilarda zamonaviy ko‘nikmalarni shakllantirishdir. Shu jumladan, 4K ko‘nikmalari (kritik fikrlash, kreativlik, kommunikatsiya va kollaboratsiya) XXI asr ta‘limining asosiy ustunlaridan biri hisoblanadi. Mazkur maqolada turli davlatlar tajribasida ushbu ko‘nikmalarni rivojlantirish mexanizmlari, yondashuvlari va natijalari tahlil qilinadi. 4K ko‘nikmalari nafaqat akademik muvaffaqiyat, balki shaxsning ijtimoiy hayotda muvaffaqiyatli bo‘lishi uchun ham muhimdir. Shu sababli rivojlangan davlatlar ta‘lim tizimida bu ko‘nikmalarni shakllantirishga alohida e‘tibor qaratilmoqda.

Bugungi globallashuv davrida ta'lim tizimi oldida turgan asosiy vazifalardan biri – o'quvchilarda zamonaviy ko'nikmalarni shakllantirishdir. Shu jumladan, 4K ko'nikmalari (kritik fikrlash, kreativlik, kommunikatsiya va kollaboratsiya) XXI asr ta'limining asosiy ustunlaridan biri hisoblanadi. Mazkur maqolada turli davlatlar tajribasida ushbu ko'nikmalarni rivojlantirish mexanizmlari, yondashuvlari va natijalari tahlil qilinadi. 4K ko'nikmalari nafaqat akademik muvaffaqiyat, balki shaxsning ijtimoiy hayotda muvaffaqiyatli bo'lishi uchun ham muhimdir. Shu sababli rivojlangan davlatlar ta'lim tizimida bu ko'nikmalarni shakllantirishga alohida e'tibor qaratilmoqda.

Mazkur maqolaning maqsadi turli davlatlar ta'lim tizimi tajribasi asosida 4K ko'nikmalarini rivojlantirishning nazariy-metodologik asoslari hamda amaliy mexanizmlarini tahlil qilishdan iborat. Tadqiqot jarayonida AQSh, Finlyandiya, Janubiy Koreya, Singapur hamda Yevropa mamlakatlarining ilg'or tajribalari qiyosiy-tahliliy yondashuv asosida o'rganildi. Ushbu mamlakatlarda kompetensiyaviy yondashuv, loyiha asosida o'qitish (Project-Based Learning), muammoli ta'lim (Problem-Based Learning) hamda raqamli texnologiyalar integratsiyasi orqali o'quvchilarda mustaqil fikrlash, ijodiy yondashuv va jamoaviy hamkorlik ko'nikmalarini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratilayotgani aniqlandi.

Shuningdek, tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, 4K ko'nikmalarini shakllantirish o'quvchilarning nafaqat akademik natijadorligini oshiradi, balki ularning ijtimoiy moslashuvchanligi, kommunikativ faolligi hamda muammoli vaziyatlarda samarali qaror qabul qilish qobiliyatini ham rivojlantiradi. Shu bilan birga, mazkur ko'nikmalarni rivojlantirishda o'qituvchilarning kasbiy kompetensiyasi, ta'lim muhitining interfaolligi va o'quv dasturlarining moslashuvchanligi muhim omil sifatida namoyon bo'ladi.

O'zbekiston ta'lim tizimida ham so'nggi yillarda kompetensiyaviy yondashuvni joriy etish, o'quv jarayoniga innovatsion pedagogik texnologiyalarni tatbiq etish hamda o'qituvchilar malakasini oshirish orqali 4K ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan tizimli islohotlar amalga oshirilmoqda. Shu nuqtai nazardan, ilg'or xorijiy tajribalarni chuqur o'rganish va ularni milliy ta'lim tizimiga moslashtirish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi.

Tadqiqot yakunida 4K ko'nikmalarini rivojlantirishning samarali modelini ishlab chiqish hamda uni ta'lim amaliyotiga joriy etish bo'yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar taklif etiladi.

ADABIYOTLAR VA TADQIQOTLAR TAHLILI

4K ko'nikmalarini rivojlantirish masalasi ko'plab xorijiy va mahalliy olimlar tomonidan o'rganilgan. Xususan, P. Griffin, B. McGaw va E. Care tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda XXI asr ko'nikmalarining ta'lim tizimidagi o'rni asoslab

berilgan¹. Shuningdek, J. Trilling va C. Fadel o‘z asarlarida 4K kompetensiyalarini global ta’limning asosiy elementi sifatida talqin etadilar².

Bundan tashqari, A. Partnership for 21st Century Skills (P21) tashkiloti tomonidan ishlab chiqilgan modelda ham kritik fikrlash, kreativlik, kommunikatsiya va kollaboratsiya asosiy tayanch kompetensiyalar sifatida belgilangan. Mazkur yondashuv ko‘plab rivojlangan davlatlar ta’lim tizimida amaliyotga joriy etilgan³.

Mahalliy tadqiqotchilar tomonidan ham kompetensiyaviy yondashuv asosida ta’lim sifatini oshirish, o‘quvchilarda mustaqil fikrlash va ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirish masalalari keng yoritilgan. Ularning ishlarida zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo‘llash orqali 4K ko‘nikmalarini shakllantirish samaradorligi ta’kidlanadi. Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, 4K ko‘nikmalarini rivojlantirish ta’lim tizimining ustuvor yo‘nalishlaridan biri bo‘lib, u o‘quvchilarning har tomonlama rivojlanishini ta’minlashga xizmat qiladi.

AQSh ta’lim tizimida 4K ko‘nikmalarini rivojlantirishga katta e’tibor beriladi. Xususan, maktablarda loyiha asosida o‘qitish (Project-Based Learning) keng qo‘llaniladi. Ushbu yondashuv o‘quvchilarni real hayotiy muammolarni hal etishga jalb qilish orqali ularning kritik fikrlash va kreativlik qobiliyatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi⁴. Shuningdek, kommunikatsiya va jamoaviy ishlash ko‘nikmalari guruh loyihalari, muhokamalar va taqdimotlar orqali shakllantiriladi. Bu jarayonda o‘quvchilar o‘z fikrlarini asoslab berish, boshqalar fikrini tinglash hamda samarali hamkorlik qilishni o‘rganadilar⁵.

AQShda 4K ko‘nikmalarini rivojlantirish davlat siyosati darajasida ham qo‘llab-quvvatlanadi. Xususan, “Partnership for 21st Century Skills” (P21) dasturi doirasida o‘quvchilarda kreativlik, kritik fikrlash, kommunikatsiya va kollaboratsiyani shakllantirish asosiy maqsadlardan biri sifatida belgilangan. Bundan tashqari, AQSh ta’lim tizimida innovatsion pedagogik texnologiyalar, raqamli vositalar hamda interfaol metodlardan keng foydalanish orqali o‘quvchilarning mustaqil fikrlashi va ijodiy salohiyatini rivojlantirishga alohida e’tibor qaratilmoqda.

Finlyandiya ta’lim tizimi xalqaro baholash dasturlari natijalariga ko‘ra eng samarali tizimlardan biri sifatida e’tirof etiladi. Ushbu tizimda o‘quvchilarni mustaqil fikrlashga o‘rgatish ustuvor yo‘nalish hisoblanadi. Ta’lim jarayonida o‘quvchilarning

¹ Griffin, P., McGaw, B., Care, E. (2012). *Assessment and Teaching of 21st Century Skills*. Dordrecht: Springer, 23–35-betlar.

² Trilling, B., Fadel, C. (2009). *21st Century Skills: Learning for Life in Our Times*. San Francisco: Jossey-Bass, 85–110-betlar.

³ Partnership for 21st Century Skills (P21). (2015). *Framework for 21st Century Learning*. Washington, DC: P21 Organization, 4–12-betlar.

⁴ Thomas, J. W., 2000, *A Review of Research on Project-Based Learning*, California: Autodesk Foundation, 23–25-betlar

⁵ Johnson, D. W., Johnson, R. T., 2009, *An Educational Psychology Success Story: Social Interdependence Theory and Cooperative Learning*, Minnesota: University of Minnesota, 365–368-betlar

tanqidiy tahlil qilish, muammolarni mustaqil hal etish hamda o‘z fikrini asoslab bera olish ko‘nikmalarini rivojlantirishga alohida e‘tibor qaratiladi⁶.

Finlyandiya ta‘lim tizimining muhim xususiyatlaridan biri fanlararo (interdisciplinary) yondashuvning keng qo‘llanilishidir. Ushbu yondashuv orqali o‘quvchilar turli fanlar kesimida bilimlarni integratsiyalashgan holda o‘zlashtiradilar hamda real hayotiy muammolarni kompleks tarzda hal qilish ko‘nikmalarini egallaydilar⁷. Shuningdek, Finlyandiya o‘qituvchilar yuqori malakali mutaxassislar sifatida tayyorlanadi va ularga katta pedagogik erkinlik beriladi. Bu esa o‘quvchilarning individual qobiliyatlarini aniqlash va rivojlantirish imkonini yaratadi. Har bir o‘quvchining shaxsiy rivojlanish trayektoriyasiga mos yondashuv ta‘lim samaradorligini oshirishda muhim omil bo‘lib xizmat qiladi⁸. Bundan tashqari, Finlyandiya ta‘lim tizimida o‘quvchilar o‘rtasida hamkorlik muhitini shakllantirish, stresssiz ta‘lim berish hamda o‘quv jarayonini o‘quvchi markazlashgan holda tashkil etish orqali 4K ko‘nikmalarini rivojlantirishga erishilmoqda⁹.

Janubiy Koreya ta‘lim tizimi yuqori darajada raqamlashtirilganligi hamda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining (AKT) keng integratsiyasi bilan ajralib turadi. Ta‘lim jarayonida zamonaviy raqamli platformalar, elektron resurslar va interfaol texnologiyalardan samarali foydalanish o‘quvchilarda kreativ fikrlash hamda kommunikativ kompetensiyalarni rivojlantirishga xizmat qiladi¹⁰. Shuningdek, Janubiy Koreyada ta‘lim tizimi kuchli akademik raqobatga asoslangan bo‘lib, bu o‘quvchilarda yuqori darajadagi mas‘uliyat, mustaqil ishlash ko‘nikmalari hamda jamoaviy hamkorlik kompetensiyalarini shakllantirishga turtki beradi. Raqobat muhitida o‘quvchilar o‘z bilim va ko‘nikmalarini doimiy ravishda takomillashtirib borishga intiladilar¹¹. Bundan tashqari, AKT asosida tashkil etilgan ta‘lim platformalari va raqamli o‘qitish metodlari o‘quvchilarning mustaqil o‘rganish qobiliyatini kuchaytirib, hamkorlikda ishlash va muammolarni birgalikda hal qilish jarayonini faollashtiradi. Bu esa 4K ko‘nikmalarining kompleks rivojlanishiga xizmat qiladi¹².

Singapur ta‘lim tizimi innovatsion yondashuvlari va yuqori natijadorligi bilan xalqaro miqyosda e‘tirof etiladi. Ushbu tizimda o‘quvchilarda tanqidiy fikrlash ko‘nikmalarini rivojlantirishga yo‘naltirilgan maxsus pedagogik metodlar ishlab

⁶ Sahlberg, P., 2011, *Finnish Lessons: What Can the World Learn from Educational Change in Finland?*, New York: Teachers College Press, 45–48-betlar

⁷ Halinen, I., 2015, "Phenomenon-based learning in Finland", *OECD Education Working Papers*, Paris, 6–9-betlar

⁸ Darling-Hammond, L., 2017, *Empowered Educators: How High-Performing Systems Shape Teaching Quality Around the World*, San Francisco: Jossey-Bass, 102–105-betlar

⁹ OECD, 2019, *Education at a Glance*, Paris: OECD Publishing, 210–212-betlar

¹⁰ OECD, 2020, *Learning Remotely When Schools Close: How Well Are Students and Schools Prepared?*, Paris: OECD Publishing, 18–21-betlar

¹¹ Kim, T., 2018, *Education and Development in Korea*, Seoul National University Press, 74–77-betlar

¹² UNESCO, 2021, *ICT in Education in Korea*, Paris: UNESCO Publishing, 33–35-betlar

chiqilgan va keng joriy etilgan¹³. Ta'lim jarayonida muammoli vaziyatlarga asoslangan o'qitish (Problem-Based Learning) hamda tadqiqotga yo'naltirilgan yondashuvlar keng qo'llaniladi. Dars jarayonida o'quvchilar real yoki modellashtirilgan muammoli holatlarni tahlil qilib, ularni mustaqil ravishda hal qilishga yo'naltiriladi. Bu esa ularning analitik fikrlash, qaror qabul qilish va ijodiy yondashuv ko'nikmalarini rivojlantiradi¹⁴. Shuningdek, Singapur ta'lim tizimida o'qituvchi fasilitator rolini bajaradi, ya'ni bilimni tayyor holda berishdan ko'ra, o'quvchilarning mustaqil izlanishi va hamkorlikda ishlashini yo'naltiradi. Bu yondashuv 4K ko'nikmalarini kompleks rivojlantirishga xizmat qiladi¹⁵.

So'nggi yillarda O'zbekiston Respublikasida ta'lim tizimini modernizatsiya qilish jarayonida 4K ko'nikmalarini rivojlantirish masalasi ustuvor yo'nalishlardan biri sifatida belgilangan. Ta'lim mazmunini kompetensiyaviy yondashuv asosida takomillashtirish orqali o'quvchilarda kritik fikrlash, kreativlik, kommunikatsiya va kollaboratsiya ko'nikmalarini shakllantirishga alohida e'tibor qaratilmoqda¹⁶. Yangi o'quv dasturlariga interfaol ta'lim metodlari, loyiha asosida o'qitish hamda muammoli ta'lim elementlarining keng joriy etilishi o'quv jarayonining sifatini oshirishga xizmat qilmoqda. Ushbu yondashuvlar o'quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantirish, o'quv materialini chuqur o'zlashtirish hamda amaliy kompetensiyalarni shakllantirish imkonini beradi¹⁷. Shuningdek, pedagog kadrlarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish tizimini takomillashtirish orqali zamonaviy pedagogik texnologiyalarni amaliyotga tatbiq etish jarayoni jadallashmoqda. Bu esa o'qituvchilarning kasbiy kompetensiyasini rivojlantirib, ta'lim jarayonida 4K ko'nikmalarini samarali shakllantirishga zamin yaratmoqda¹⁸.

XULOSA

Tadqiqot davomida 4K ko'nikmalari (kritik fikrlash, kreativlik, kommunikatsiya va kollaboratsiya) zamonaviy ta'lim tizimining eng muhim kompetensiyaviy yo'nalishlaridan biri ekanligi asoslab berildi. Xalqaro tajribalar tahlili shuni ko'rsatadiki, ushbu ko'nikmalarni rivojlantirish nafaqat o'quvchilarning akademik natijalarini yaxshilaydi, balki ularning ijtimoiy hayotda faol, mustaqil va mas'uliyatli shaxs sifatida shakllanishiga ham xizmat qiladi.

Birinchidan, AQSh, Finlyandiya, Janubiy Koreya va Singapur kabi davlatlar tajribasi 4K ko'nikmalarini rivojlantirishda innovatsion pedagogik yondashuvlar muhim rol o'ynashini ko'rsatadi. Loyiha asosida o'qitish, muammoli ta'lim, fanlararo

¹³ Ng, P. T., 2017, *Learning from Singapore: The Power of Paradoxes*, New York: Routledge, 58–61-betlar

¹⁴ Tan, O. S., 2019, *Problem-Based Learning Innovation in Singapore Education*, Singapore: Springer, 92–95-betlar

¹⁵ OECD, 2020, *Curriculum Overload and Workload in Singapore Schools*, Paris: OECD Publishing, 40–43-betlar

¹⁶ O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi, 2020, *Ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi*, Toshkent, 12–15-betlar

¹⁷ UNICEF, 2021, *Education Reform in Uzbekistan: Progress Report*, Tashkent, 28–31-betlar

¹⁸ World Bank, 2022, *Uzbekistan Education Sector Analysis*, Washington DC, 54–57-betlar

integratsiya hamda raqamli texnologiyalardan keng foydalanish orqali o‘quvchilarda tanqidiy fikrlash va kreativlik samarali rivojlantirilmoqda. Ushbu mamlakatlarda ta’lim jarayoni o‘quvchi markazlashgan bo‘lib, hamkorlik va muloqot ko‘nikmalarini shakllantirishga alohida e’tibor qaratiladi.

Ikkinchidan, O‘zbekiston ta’lim tizimida ham 4K ko‘nikmalarini rivojlantirish bo‘yicha sezilarli islohotlar amalga oshirilmoqda. Xususan, yangi o‘quv dasturlariga interfaol metodlarning joriy etilishi, pedagog kadrlarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish tizimining takomillashtirilishi hamda zamonaviy ta’lim texnologiyalarining qo‘llanilishi bu jarayonning asosiy yo‘nalishlarini tashkil etadi. Bu esa milliy ta’lim tizimining xalqaro ta’lim standartlariga yaqinlashishiga xizmat qilmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YHATI

1. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. (2020). Ta’lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi. Toshkent, 10–25-betlar.
2. Griffin, P., McGaw, B., Care, E. (2012). Assessment and Teaching of 21st Century Skills. Dordrecht: Springer, 23–35-betlar.
3. Trilling, B., Fadel, C. (2009). 21st Century Skills: Learning for Life in Our Times. San Francisco: Jossey-Bass, 85–110-betlar.
4. Partnership for 21st Century Skills (P21). (2015). Framework for 21st Century Learning. Washington, DC: P21 Organization, 4–12-betlar.
5. Voogt, J., Roblin, N. P. (2012). “A comparative analysis of international frameworks for 21st century competences”. Journal of Curriculum Studies, 44(3), 299–321-betlar.
6. Ananiadou, K., Claro, M. (2009). 21st Century Skills and Competences for New Millennium Learners. Paris: OECD Publishing, 17–42-betlar.
7. Thomas, J. W. (2000). A Review of Research on Project-Based Learning. California: Autodesk Foundation, 15–40-betlar.
8. Darling-Hammond, L. (2017). Empowered Educators. San Francisco: Jossey-Bass, 95–120-betlar.
9. Ng, P. T. (2017). Learning from Singapore: The Power of Paradoxes. New York: Routledge, 55–78-betlar.
10. Tan, O. S. (2019). Problem-Based Learning Innovation in Singapore Education. Singapore: Springer, 80–110-betlar.
11. AKHMADALIYE, M. (2025). 4K MODELİ ASOSIDA TA’LİM JARAYONINI TAKOMILLASHTIRISH. «ACTA NUUZ», 1(1.10), 55-57.
12. Murodjon Akhmadaliyev Ulug‘bek o‘g‘li. (2026). Model for Preparing Future Teachers Based on Contemporary Trends: An Analysis Grounded in Talis-2024 Results. *European Index Library of European International Journal of Pedagogics*, 6(03), 67–75. <https://doi.org/10.55640/eijp-06-03-14>

- 13.OECD. (2020). Education at a Glance 2020. Paris: OECD Publishing, 200–230-betlar.
- 14.UNESCO. (2021). ICT in Education in Korea. Paris: UNESCO Publishing, 25–60-betlar.
- 15.World Bank. (2022). Uzbekistan Education Sector Analysis. Washington, DC: World Bank, 45–80-betlar.
- 16.Kim, T. (2018). Education and Development in Korea. Seoul National University Press, 60–90-betlar.